

ВИЗНАЧНІ ПОСТАТІ ОЛІМПІЙСЬКОГО ВІТРИЛЬНОГО РУХУ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Херсонський державний аграрно-економічний університет

Annotation. *The importance of the individual in the historical, social and sports processes of society is always the subject of close attention of scientists and educators. The development of modern Ukrainian sailing became possible thanks to famous athletes, extraordinary and talented coaches, individual enthusiasts who took on the functions of both club organizers and financiers and ideologists of young sports. Over the years of independence, Ukrainian sailing has experienced both periods of decline and ups, but active support from Olympians has contributed to the preservation of traditions, the development of a coaching school, the popularization of sailing among young people and the increase in the international authority of Ukraine in the world sports arena.*

Keywords: *prominent figures, sailing, influence on the development of the sport.*

Актуальність. Значення особистості в історичних та суспільно-спортивних процесах суспільства завжди була предметом пильної уваги вчених з різних сфер людської діяльності. Розвиток сучасного спорту на межі XIX-XX ст. став можливий завдяки окремим ентузіастам, неординарним та талановитим особистостям, які брали на себе функції і організаторів клубів, і фінансистів та ідеологів молодого спорту.

Вітрильництво на українських теренах почалося ще в другій половині XIX століття, коли були засновані перші яхт-клуби в Києві, Херсоні, Одесі, Миколаєві. Спочатку це був спорт виключно для аристократії, але згодом у 1960-х роках вітрильництво вже стало масовим. Воно розвивалося паралельно як олімпійський вид спорту і як захоплення окремих ентузіастів, а згодом — у вже незалежній Україні — і як бізнес. Доречі, українські яхтсмени єдині серед колишніх республік Радянського Союзу вибороли золото й бронзу на Олімпійських іграх (Валентин Манкін, Віталій Дирдира, Владислав Акименко, Лариса Москаленко, Ірина Чуніховська) [1].

З отриманням незалежності в 1991 році українське вітрильне товариство вже мало великий досвід міжнародної змагальної діяльності, накопичився якісний кадровий потенціал, що дало змогу підтримати та виховати нових відомих та видатних спортивних постатей [2].

Мета дослідження – визначити видатні спортивні постаті та показати їх значення для розвитку олімпійського вітрильного руху за часів незалежної України до сьогодення.

Методи дослідження: аналіз та систематизація наукових та інтернет-джерел, офіційних документів ВФУ, синтез і узагальнення.

Результати дослідження та їх обговорення. Тренерський потенціал є критично важливим для спортивної діяльності, оскільки він виховує спортсмена та веде його до максимальних результатів, формуючи індивідуальну траєкторію розвитку та розкриваючи його здібності для досягнення високих досягнень у спорті. Аналізуючи великий перелік тренерів, які працювали і працюють в Україні ми не можемо не зупинитися на легендарній постаті Віктора Володимировича Коваленко, відомого в світі як "medal-maker" (творця медалей), який тренував збірні СРСР, України, а потім Австралії, приносячи їм олімпійські нагороди. З його ім'ям пов'язана ціла епоха розвитку вітрильного спорту в Україні та світі. Тренерська кар'єра Віктора Коваленка розпочалась у 1983 році, коли до програми Олімпійських ігор 1988 року з вітрильного спорту включили змагання жінок на швертботі-двійці класу «470». Тоді дніпрянки Лариса Москаленко і Ірина Чуніховська вибороли бронзові нагороди. Результатом наполегливої спільної праці тренера і спортсменів став видатний успіх українців у класі «470» на Іграх 1996 року в Атланті. Чоловічий екіпаж у складі Євгена Браславця та Ігоря Матвієнка виграв Олімпійську регату, а жіночий - у складі Руслани Таран і Олени Пахольчик здобув бронзові медалі, їх тренер створив свій перший дубль на олімпійському подіумі, а Україна приєдналася до найсильніших країн світу з олімпійського вітрильництва.

За високі досягнення у підготовці спортсменів міжнародного класу після Олімпійських ігор 1996 року Віктору Володимировичу Коваленку було присвоєно почесне звання «Заслужений тренер України», що стало офіційним визнанням його внеску в національну систему спорту. У 1997 році він був обраний віце-президентом Вітрильної федерації України та

обіймав цю посаду впродовж 1998–2001 років, беручи активну участь у формуванні стратегії розвитку вітрильного спорту, удосконаленні організаційної структури федерації та інтеграції українського яхтингу у міжнародні спортивні інституції. Надалі, змінивши громадянство на австралійське, В. В. Коваленко продовжив тренерську діяльність на найвищому міжнародному рівні, працюючи зі збірними командами різних країн, зокрема Австралії, і надалі підтверджуючи репутацію тренера світового класу. Водночас він не припиняв підтримувати українських спортсменів, надаючи їм фінансову, методичну, консультаційну та організаційну допомогу, що має особливу цінність в умовах обмежених ресурсів, з якими тривалий час стикається українське вітрильне співтовариство [3].

За роки багаторічної тренерської діяльності вихованці Віктора Коваленка здобули 22 титули чемпіонів світу, демонструючи домінування на європейських та інших престижних міжнародних регатах. Його спортсмени неодноразово отримували індивідуальні міжнародні відзнаки, зокрема ставали лауреатами престижної премії ISAF «Яхтсмен року» за версією World Sailing (у 1997 році — Руслана Таран та Олена Пахольчик у класі «470»). Загалом на восьми різних Олімпійських іграх підопічні екіпажі Віктора Коваленка вибороли шість золотих, одну срібну та три бронзові медалі, що є унікальним показником ефективності тренерської діяльності у світовому вітрильному спорті.

Таким чином, Віктор Володимирович Коваленко є ключовою фігурою в історії розвитку олімпійського вітрильного спорту України та світу. Його тренерська спадщина характеризується поєднанням науково обґрунтованого підходу до підготовки спортсменів, стратегічного мислення та здатності формувати стабільно конкурентоспроможні екіпажі на найвищому міжнародному рівні.

Рис. 1. Коваленко В.В. зі своїми вихованцями – олімпійськими чемпіонами Є.Браславцем, І. Матвієнко та триразовою призеркою Р.Таран.

Серед відомих українських тренерів з вітрильного спорту виділяється також Сергій Машовець, який зробив величезний внесок у розвиток українського вітрильництва. Сергій Машовець розпочав свою спортивну кар'єру, в повоєнному Києві. Після успішних виступів і чемпіонських титулів виборених на всесоюзних і всеукраїнських змаганнях з морського багатоборства, вітрильного спорту, буєрного спорту, він у 21 річному віці, очолив Київську вітрильницьку секцію ДТСААФ. Працюючи тренером сам брав участь у змаганнях з вітрильного і буєрного спорту. Він виховав майже сто майстрів спорту, був тренером олімпійської збірної України. Серед його вихованців – Валентин Манкін, єдиний у світі яхтсмен, який зумів вибороти олімпійське золото в трьох різних класах: «Фінн» (Мехіко – 1968), «Темпест» (Мюнхен – 1972), «Зоряний» (Москва – 1980).

Після здобуття Україною незалежності С.А. Машовець став на чолі створеної за його безпосередньої участі Української вітрильницької спілки, і доклав багато зусиль задля визнання її міжнародною вітрильною спільнотою і отримання незалежною Україною офіційного статусу повноправного члена міжнародної вітрильної федерації ISAF. До реорганізації Української вітрильницької спілки у 1996 році в Вітрильну федерацію України, очолював її як Президент. Вітрильна федерація України довела, що є гідною наступницею Української вітрильницької спілки, яка була заснована вітрильною спільнотою України у 1991 році.

Сергій Машовець автор емблеми Української вітрильницької спілки, а згодом – і емблеми Вітрильної федерації України. Він переклав українською мовою всі редакції міжнародних правил вітрильних змагань, що вийшли за роки Незалежності України, і вніс тим самим у нашу вітрильну культуру важливе і шанобливе поняття «нейшіонал авториті» [4]. Держава та вітрильна спільнота високо оцінила його багаторічну віддану працю, за яку він отримав звання Заслуженого працівника фізичної культури і спорту України, Національного судді Вітрильної федерації України, та судді-рефері національної категорії.

Рис. 2. Машовець С. з триразовим олімпійським чемпіоном Манкіним В.

Сьогоднішніми ключовими фігурами у тренерському складі є Ігор Трофимов (Головний тренер збірної) та тренери асоціацій класів, як-от Ігор Матвієнко (представник Асоціації яхт класу 470) та Максим Чос (представник Асоціації класу ILCA (Лазер), Олексій Нижегородов (представник асоціації класу Ай К'юФoil).

Велика кількість тренерів з початком війни не покинула рідні місця та продовжують працювати з вихованцями, які гідно представляють Україну на світових вітрильних змаганнях. Це Гусенко В. Г., Герасименко О. А., Менделенко О. О. (Дніпропетровська область), Хащина Д. М., Калінчев П.К. (Миколаївська область), Кисельов В. А., Блюммер О.В.(м.Київ) та інші.

Сьогодні велику роль у житті українського вітрильництва відіграють видатні олімпійці, які підхопили естафетну паличку від старшого покоління, яке на жаль вже швидко покидає цей світ.

Георгій Леончук, срібний призер Олімпійських ігор 2004 року у вітрильному спорті в класі «49-er», заслужений майстер спорту України та неодноразовий призер чемпіонатів світу та Європи. Після завершення активної кар'єри (близько 2010 року) зосередився на управлінні та тренерській роботі, пов'язаній з яхтингом.

Рис. 3. (з права на ліво) Георгій Леончук та Родіон Лука; Ігор Матвієнко у серії змагань Star Sailors League, яка проводить регати за участю кращих яхтсменів світу; Ірина Чуніховська.

Його партнера по команді Родіона Луку названо спортсменом 2005 року за версією Національного олімпійського комітету України. У 2000-х роках Родіон Лука здійснив величезний професійний прорив у вітрильному спорті. Він разом із командою завоював перше місце у світовому рейтингу ISAF Міжнародної Федерації вітрильного спорту (2002—2003 рр.), світове чемпіонство у класі «49-er» та став лідером світового рейтингу (2005 р.). У 2008 році стає бронзовим призером Чемпіонату Європи та світу, а у 2012 році – чемпіоном Англії та Європи у класі SB20. Він також очолив Вітрильну Федерацію України у 2015 році, до цього заснувавши вітрильну школу – Kiev Racing Yacht Club. Його клуб створив умови для занять яхтингом для людей, які не мають часу та коштів на купівлю та обслуговування власних яхт. Клуб організує аматорські регати, команди клубу постійно беруть участь у міжнародних змаганнях. Аналогічний клуб було створено в довоєнні часи у Дніпрі олімпійським чемпіоном Ігорем Матвієнко.

Ігор Матвієнко є одним із найвизначніших представників українського вітрильного спорту, чия спортивна діяльність має суттєвий вплив на розвиток яхтингу як в Україні, так і на міжнародному рівні. Він здобув світове визнання як олімпійський чемпіон 1996 року на Іграх в Атланті у класі «470», виступаючи у парі з Євгеном Браславцем. Окрім олімпійського титулу, І. Матвієнко є багаторазовим чемпіоном та призером чемпіонатів світу і Європи, що свідчить про його стабільно високий рівень спортивної майстерності, техніко-

тактичної підготовки та здатність до ефективної змагальної діяльності в умовах найвищої міжнародної конкуренції.

Паралельно з активною спортивною кар'єрою Ігор Матвієнко реалізує себе у тренерській та організаційній діяльності. Значну увагу він приділяє підготовці дітей та молоді, зокрема працював із юними яхтсменами у місті Дніпро, сприяючи формуванню базових навичок вітрильного спорту, розвитку мотивації до систематичних занять та залученню молодого покоління до змагальної практики. Важливим напрямом його діяльності є ініціювання та організація дитячих регат, які виконують не лише змагальну, а й освітньо-виховну функцію, сприяючи популяризації вітрильного спорту та формуванню спортивної культури серед дітей і підлітків.

На сучасному етапі І. Матвієнко бере активну участь у міжнародних змаганнях, зосереджуючись переважно на професійних, неолімпійських класах яхт, що дозволяє йому підтримувати високий рівень спортивної форми та передавати власний практичний досвід спортсменам різних рівнів підготовки. Особливого значення набуває його співпраця з українським приватним яхт-клубом «Трініті» на Кіпрі, де він поєднує функції спортсмена, тренера та спортивного консультанта. У межах цієї діяльності І. Матвієнко декларує ідею створення власної яхтової школи, орієнтованої на системну підготовку спортсменів відповідно до сучасних вимог міжнародного вітрильного спорту.

Євген Браславець, партнер Ігоря Матвієнка по олімпійській перемозі, також продовжує активну спортивну кар'єру. Він виступає у складі різних міжнародних команд, що свідчить про його високий професійний авторитет, адаптивність до різних змагальних умов та затребуваність на світовій вітрильній арені. Його діяльність сприяє інтеграції українського вітрильного спорту у глобальний спортивний простір.

Окреме місце в історії українського яхтингу посідає Руслана Таран – видатна українська яхтсменка, триразова призерка Олімпійських ігор. Після завершення активної змагальної кар'єри вона зосередилася на громадській, організаційній та тренерській діяльності. Руслана Таран залишається тісно пов'язаною зі світом вітрильного спорту, виступаючи на спеціалізованих заходах, форумах і змаганнях, спрямованих на підтримку та розвиток яхтингу. Її діяльність має переважно функціонерський та суспільно-орієнтований характер і

спрямована на збереження традицій, підвищення престижу виду спорту та підтримку молодих спортсменів.

Важливим аспектом діяльності Р. Таран є її участь у підготовці провідних яхтсменів збірної команди України, де вона виконує функції другого тренера. У цій ролі вона реалізує свій багаторічний змагальний досвід, знання психологічних та тактичних аспектів вітрильного спорту, а також сприяє оптимізації тренувального процесу на етапах безпосередньої підготовки до міжнародних стартів [5]. Таким чином, діяльність Ігоря Матвієнка, Євгена Браславця та Руслани Таран має комплексний характер і відіграє суттєву роль у розвитку, популяризації та підвищенні конкурентоспроможності українського вітрильного спорту на міжнародній арені.

Висновки. Видатні постаті спортсменів і тренерів вітрильного спорту відіграли вагомую роль у становленні та розвитку спортивної культури Незалежної України. Їхні досягнення на міжнародній арені, зокрема на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи, сприяли утвердженню позитивного іміджу України як спортивної держави та засвідчили високий потенціал національної системи підготовки спортсменів.

Діяльність провідних яхтсменів і тренерів стала важливим чинником формування національної ідентичності та патріотичного виховання молоді. Успіхи українських спортсменів під державним прапором у період після здобуття незалежності мали символічне значення, посилюючи почуття гордості за країну та віру в її спроможність досягати високих результатів у світовому спортивному просторі.

Значний внесок тренерів вітрильного спорту проявляється у розвитку дитячо-юнацького та резервного спорту, збереженні і передачі професійних традицій, а також у впровадженні сучасних методик підготовки спортсменів [6]. Їхня педагогічна та наставницька діяльність сприяла вихованню не лише висококваліфікованих яхтсменів, а й соціально відповідальних, дисциплінованих та цілеспрямованих громадян.

Таким чином, видатні спортсмени й тренери вітрильного спорту є важливими агентами соціального та культурного розвитку українського суспільства. Їхній внесок виходить за межі суто спортивних результатів і полягає у зміцненні міжнародного авторитету України, популяризації здорового

способу життя та формуванні цінностей, що відповідають ідеалам Незалежної Української держави.

Список літератури.

1. Пожилова В. П. Вітрильний спорт. Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-35015>.

2. Скрипченко І. Підсумки та перспективи розвитку олімпійського вітрильного спорту. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2013. №. 3. С. 91-94.

3. Віктор Коваленко: легенда вітрильного спорту. https://www.dnipro.lib.dp.ua/Viktor_Kovalenko

4. "Skipper" magazine Kyiv. <https://www.facebook.com/skippermagazine/posts/5040200579344709/>

5. Скрипченко І.Т. Досягнення українських спортсменів на літніх Юнацьких Олімпійських Іграх. *Фізична культура в університетській освіті: інновації, досвід та перспективи розвитку в умовах сучасності*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Дніпро, 11 травня 2022р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 446 с.

6. Skrypchenko Iryna, Bilohur Vlada. E-Sailing and Olympic Games: Impossible Made Real. *Hitit Movement Science Journal*. 2025. 2(1), 1-11.